

MULTILATERAL AND REGIONAL LIBERALIZATION OF THE INTERNATIONAL TRADE

MULTILATERALNA I REGIONALNA LIBERALIZACIJA MEĐUNARODNE TRGOVINE

BILAS, Vlatka & DERJANOVIC, Kreso

Abstract: *The question is whether regional trade agreements are slowing down multilateral trade liberalization under the auspices of the World Trade Organization. The aim of the paper is to investigate the impact of international regional trade liberalization on multilateral trade liberalization. It is assumed that international trade liberalization is more intensive at the regional than multilateral level and slows down liberalization at the multilateral level.*

Key words: *World Trade Organization, multilateralism, regional trade agreements, regionalism*

Sažetak: *Otvoreno je pitanje da li regionalni trgovinski sporazumi usporavaju multilateralnu liberalizaciju trgovine pod okriljem Svjetske trgovinske organizacije. Cilj rada je istražiti utjecaj trendova liberalizacije međunarodne trgovine na regionalnoj razini na liberalizaciju trgovine na međunarodnoj razini. Pretpostavlja se kako je liberalizacija međunarodne trgovine intenzivnija na regionalnoj nego multilateralnoj razini i usporava liberalizaciju na multilateralnoj razini.*

Ključne riječi: *Svjetska trgovinska organizacija, multilateralizam, regionalni trgovinski sporazumi, regionalizam*

Authors' data: Vlatka, **Bilas**, prof. dr. sc., Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, bilas.vlatka@gmail.com; Krešo, **Derjanović**, doktorand, Libertas Sveučilište, kderjanovic@gmail.com

1. Uvod

Liberalizacija međunarodne trgovine odvija se na dva načina nakon Drugog svjetskog rata: (1) Općim sporazumom o trgovini i carinama (engl. *General Agreement on Tariffs and Trade* – GATT) i (2) potpisivanjem regionalnih trgovinskih sporazuma.

Cilj rada je istražiti utjecaj trendova liberalizacije međunarodne trgovine na regionalnoj razini na liberalizaciju trgovine na međunarodnoj razini. Sama metodologija rada, kao i doprinos, ogleda se u provedbi opisanog istraživanja, sustavnim prikupljanjem, tumačenjem i vrednovanjem postojećih podataka, studija, procesa, trendova i kretanja. Slijedom navedenoga, u radu su korištene deduktivna i induktivna metoda, povijesni prikaz, analiza sekundarnih podataka.

2. Liberalizacija međunarodne trgovine na multilateralnoj razini

Multilateralni trgovinski sustav nije nastao spontano, već svjesnim i planiranim aktivnostima (Winters, 2015).

Multilateralizam zahtijeva postizanje konsenzusa među različitim zemljama članicama, koje imaju različite prioritete te se nalaze u različitim fazama razvoja (Burfisher i Zahniser, 2003).

U prosjeku priključivanje GATT/WTO-u povećalo je trgovinu među zemljama članicama za 171% i trgovinu među članicama i nečlanicama za 88% (Larch i sur., 2019). Također, pristupanje WTO utječe pozitivno na realizaciju trgovinskog potencijala zemalja te poboljšanju političkog okružja za poticanje trgovine (Tai i Wan Lee, 2009).

Boden (2012) ističe pozitivne učinke priključivanja Kine u WTO 2001. godine, poput porasta kineskog izvoza, a što je rezultiralo s višim ekonomskim rastom. I Mohsin (2016) ističe kako je priključenje Kine WTO-u dovelo do velike liberalizacije međunarodne trgovinske politike Kine, a što je omogućilo uvoznicima ulazak na kinesko tržište te jeftinije proizvode kineskim potrošačima.

Petit (2019) smatra da je međunarodni trgovinski sustav koji prevladava od stvaranja WTO-a 1995. godine u velikoj krizi jer se nije prilagodio strukturnim promjenama koje prate izrastanje ekonomija u razvoju.

Prema UNCTAD-u (2018) postoje snažni argumenti za reviziju Havanske povelje. U prvom redu se misli na povezanost između uvjeta na tržištu rada, nejednakosti i trgovine, sprečavanje ograničavanja konkurencije, pristup tržištima i slično te izazove 21. stoljeća, primarno digitalne ekonomije.

Prvim najboljim rješenjem smatra se globalno slobodna trgovina, a drugim rješenje predstavljeno GATT-om i principom najpovlaštenije nacije (Frankel i sur., 1993).

Panagariya (2018) smatra da su preferencijalni trgovinski sporazumi oslabili volju za pregovorima na multilateralnoj razini, posebno većih i utjecajnijih zemalja. Pretpostavlja da će regionalni trgovinski sporazumi unutar kojih zemlje mogu birati trgovinske partnere početi dominirati sustavom. Bilas i Franc (2016) ističu kako je multilateralizam vrijedan očuvanja zbog ekonomskih, društvenih i upravljačkih koristi.

Yadav (2016) navodi sljedeće prednosti djelovanja WTO-a: pomaže u promoviranju mira među zemljama; sporovima se pristupa konstruktivno s težnjom za mirnim rješenjem; pravila WTO-a olakšavaju svim državama članicama djelovanje; slobodna trgovina smanjuje troškove življenja, osigurava veći izbor proizvoda i usluga te višu razinu kvalitete; trgovina povećava dohodak te sustav djelovanja WTO-a potiče dobro upravljanje. S druge strane, Yadav (2016) ističe sljedeće nedostatke WTO: WTO je fundamentalno nedemokratski u načinu funkcioniranja; sami WTO neće svijet učiniti sigurnijim; WTO radi na privatizaciji nužnih javnih usluga poput zdravstva, obrazovanja, energije i vode; WTO radi na deregulaciji djelatnosti poput poljoprivrede i ribarstva i slično što utječe na smanjivanje zaliha prirodnih resursa u ovim sektorima, odnosno negativno na očuvanje okoliša; WTO-ova obrana intelektualnih prava vlasništva, naročito u djelatnostima poput farmaceutske ponekad ide na štetu ljudskih života.

Alemi i sur. (2016) navode kao potencijalne prednosti od ulaska u WTO poticanje trgovine, razvoj politika koje potiču rast trgovine te mehanizam rješavanja sporova. Naime, opći cilj WTO-a je poticanje trgovine među zemljama članicama te kroz različita pravila WTO pomaže u smanjivanju trgovinskih barijera. Također, članstvo u WTO-u garantira primjenu principa najpovlaštenije nacije. Slabije razvijene zemlje imaju koristi od članstva u WTO-u jer samo članstvo traži od zemalja snažnu obvezu institucionalne izgradnje i provedbe pro-trgovinskih politika. Mehanizam rješavanja sporova atraktivan je većini zemalja članica. Alemi i sur. (2016) navode kao najvažnije potencijalne nedostatke od ulaska u WTO znatna ulaganja resursa i trošak provedbe WTO sporazuma. Priključenje WTO-u može biti dugotrajan proces koji zahtijeva puno vremena, specifičnih resursa i ekspertize kojima pogotovo zemlje u razvoju ne obiluju.

Budućnost WTO-a kao institucije je u pitanju. Brojne kritike su upućene na djelovanje WTO-a, a što ukazuje na potrebu reforme ove međunarodne institucije (Caporal i Gerstel, 2018). S druge strane, prema Bownu (2017), a u interesu transparentnosti i nediskriminacije, WTO ostaje nezamjenjiva institucija.

Brojni su prijedlozi reformi WTO-a, od Europske unije, Kanade i slično, ali isti ne nailaze na odobravanje SAD-a (Bhala i Kim, 2019). Neke zemlje čak posežu za protekcionizmom, odnosno ograničavajućim trgovinskim politikama, ali Stiglitz (2017) tvrdi kako protekcionizam ne predstavlja rješenje navedenim problemima.

Irshad i sur. (2016) smatraju kako su postignuća WTO-a u smislu liberalizacije međunarodne trgovine jasna i neupitna, međutim kako je djelovanje WTO-a ipak išlo više na ruku bogatijim zemljama članicama te je potrebno posebnu pažnju posvetiti potrebama slabije razvijenih zemalja.

3. Liberalizacija međunarodne trgovine na regionalnoj razini

Izraz regionalni trgovinski sporazum, kako ga WTO definira, često se koristi za opisivanje bilo koje vrste uzajamnog trgovinskog aranžmana koji daje povlašteni pristup tržištu izvan onoga što je dogovoreno na multilateralnoj razini (Grant i Marchant, 2016). Regionalni trgovinski sporazumi sastavni su dio međunarodne trgovine, oni djeluju zajedno s globalnim multilateralnim sporazumima u okviru WTO-a (Gupta, 2008).

Usporedo s multilateralnim trgovinskim sustavom, od 1990-ih primjetan je trend znatne proliferacije regionalnih trgovinskih sporazuma (Sutton, 2007; Vitalis, 2015). Njihov utjecaj smatra se najkontroverznijim pitanjem u teoriji međunarodne trgovine (Sutton, 2007).

Unatoč potencijalnim opasnostima za multilateralni trgovinski sustav, WTO dopušta članicama formiranje RTS-ova kao iznimki osnovnim principima nediskriminacije i najpovlaštenije nacije. Uvjeti koje bi trebalo ispuniti regulirani su člancima 24. GATT-a i 5. GATS-a. Glavni kriteriji WTO-a glede RTS-ova mogu se sumirati (Matthews, 2003): neutralnost zahtjeva za ograničenjem trgovine (zaštita trgovine ne smije biti veća ili restriktivnija od razine zaštite prije formiranja integracije) te zahtjev značajnog pokrivanja (carine i druge restriktivne trgovinske mjere moraju biti značajno smanjene za svu trgovinu između članica integracije). Nadalje, ne smiju se podizati trgovinske barijere prema trećim zemljama, odnosno zemljama nečlanicama (Saggi i sur., 2018). Iz razdoblja 1948-2020. je 303 regionalnih trgovinskih sporazuma na snazi prijavljenih Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, a isti zadovoljavaju gore navedene uvjete (WTO, 2020). Zbog toga su se mnogi ekonomisti zabrinuli da regionalizam može potkopati multilateralni trgovinski sustav.

RTS-ovi imaju prednosti u usporedbi s liberalizacijom međunarodne trgovine unutar WTO-a jer je puno lakše pregovarati i dogovoriti se manjem broju zemalja, koje su obično i geografski blizu, sličnih kultura, geopolitičkih ciljeva i slično (McKay i sur., 2005).

Većina RTS-ova uključuju puno više od same liberalizacije međunarodne trgovine robama imajući na umu nove značajke globalizacije u prvom redu globalne lance vrijednosti (Choi, 2017). Ovaj trend pripada takozvanom novom regionalizmu koji uključuje ekonomske, političke, društvene i kulturološke aspekte (Joost Teunissen, 1998). Primjerice, dosta ih uključuje i pitanja zaštite okoliša.

Članice WTO-a smatraju regionalne trgovinske sporazume jednostavnijima i prikladnijima za postizanje bilateralne ili regionalne trgovinske specijalizacije (Bulatova i Panchenko, 2018). Neuspjeh Doha runde rezultirao je da zemlje liberaliziraju trgovinu u okviru RTS-ova brže nego u okviru WTO-a (Apaza Lanyi i Steinbach, 2017).

Mnoge ekonomije poput SAD-a, Europske unije, Japana i čak Kine preusmjerile su trgovinske pregovore na takozvane mega-regionalne trgovinske sporazume (Bown, 2017). Baldwin (2016) ističe kako navedeni sporazumi ne predstavljaju adekvatnu zamjenu međunarodnom trgovinskom sustavu pri WTO.

Freund i Ornelas (2010) smatraju rastući val regionalizma korisnim svjetskom trgovinskom sustavu. Iako je moguće da bi regionalizam mogao ugroziti multilateralizam, to je nemoguće zasigurno znati.

Adlung i Hamid (2017) zaključuju kako RTS-ovi neće nikada biti u mogućnosti obavljati funkcije WTO-a te je stoga nužno promovirati WTO i dalje.

Kahler (2017) upozorava na rizik fragmentacije u globalnom upravljanju uslijed proliferacije RTS-ova i pojave takozvanog novog regionalizma.

McDougall (2018) smatra kako će se rast RTS-ova dodatno povećati s obzirom na usporavanje pregovora na multilateralnoj razini u okviru runde pregovora iz Dohe. Također, ističe da će rasti broj i njihovih mehanizama za rješavanje sporova uz mehanizam za rješavanje sporova od WTO-a. Međutim ovi mehanizmi unutar RTS-ova ne koriste se dovoljno, u usporedbi s mehanizmom WTO-a, iako nužno nisu neučinkoviti, već su prisutne brojne koristi korištenja ovog mehanizma unutar WTO-a i dalje.

Trgovinski sporazumi dolaze u različitim oblicima i veličinama pa se i njihovi učinci razlikuju, odnosno heterogeni su na međunarodnu trgovinu (Kohl i sur., 2013). Rixen (2010) nastavno na međunarodno oporezivanje smatra kako se bilateralno pregovaranje preferira od multilateralnog. Pomfret (2016) na primjeru pacifičkih otočnih zemalja zaključuje da su članstvo u WTO-u te bilateralni i regionalni trgovinski sporazumi komplementarni.

Jedan od argumenata u literaturi zašto zemlje ulaze u sve dublje RTS-ove je promoviranje i poticanje djelovanja globalnih lanaca vrijednosti (Laget i sur., 2019).

4. Zaključak

Otvoreno je pitanje da li RTS-ovi usporavaju multilateralnu liberalizaciju međunarodne trgovine pod okriljem WTO-a. Iako runda pregovora iz Dohe nije dovršena, to ne umanjuje ostvareni napredak u okviru međunarodnog trgovinskog sustava. Međutim, činjenica jest da je nezavršavanje runde pregovora iz Dohe

ukazalo na potencijalne nedostatke multilateralnog sustava, kao i samog funkcioniranja WTO-a. Slijedom navedenoga, mnoge zemlje pozivaju na reformu i prilagodbu WTO-a kako bi se sve prednosti, koristi i potencijali ove međunarodne institucije u daljnjoj liberalizaciji međunarodne trgovine, rješavanju trgovinskih sporova, uređivanju pravila trgovanja i slično ispunili. Jedna od osnovnih kritika djelovanju WTO-a je pogodovanje razvijenijim zemljama, odnosno nedovoljna zaštita interesa slabije razvijenih zemalja. Međutim, WTO je nezamjenjiva središnja institucija za pitanja međunarodne trgovine i rješavanja trgovinskih sporova, a što je posebno važno danas, kada se svijet opet suočava s protekcionističkim trendovima.

S druge strane, neupitan je trend proliferacije regionalnih trgovinskih sporazuma. Više je razloga navedene pojave. Naime, relativno je lakše manjem broju zemalja, koje su obično i geografski blizu (iako je danas zamjetan trend sklapanja RTS-ova i između geografski udaljenih zemalja), sličnih interesa, postići konsenzus i dogovoriti zajednička pravila unutar RTS-a. Ta pravila sve više idu izvan same liberalizacije međunarodne trgovine, te se proširuju na liberalizaciju kretanja proizvodnih faktora, harmonizaciju i koordinaciju nacionalnih politika, uvođenje supranacionalnih institucija i slično. Intenzivniji trend sklapanja RTS-ova primjetan je i među razvijenijim i slabije razvijenijim zemalja. Štoviše, zemlje u razvoju gledaju na RTS-ove i međusobno udruživanje kao na jedan od alata svog rasta i razvoja.

Slobodnija trgovina kao takva, prema teoriji međunarodne trgovine nosi koristi za sve uključene zemlje, bilo da se napori liberalizacije odvijaju na multilateralnoj ili regionalnoj razini. U tom smislu, sve aktivnosti koje rezultiraju slobodnijom trgovinom u svijetu mogu se okarakterizirati pozitivnima.

Kako je u samom radu prikazano, niti se Doha runda može u kratkom roku zaključiti, niti provesti reforme WTO-a, niti će se trend proliferacije RTS-ova zaustaviti. Ova dva pravca liberalizacije međunarodne trgovine zajednički će funkcionirati. Na WTO-u je da se prilagodi novonastalim trendovima, prihvati i vlastitu odgovornost jer da zemlje nisu bile nezadovoljne ili smatrale koristi od multilateralne liberalizacije trgovine nedovoljnima, ne bi se ni odlučivale na sklapanje RTS-ova u današnjem intenzitetu.

Konačno, može se zaključiti da trenutni trendovi regionalizacije usporavaju multilateralnu liberalizaciju trgovine jer miču fokus zemalja s multilateralnih, globalnih pitanja, na regionalna pitanja, iako je to trend koji WTO svojom prilagodbom i reformom djelovanja može preokrenuti.

Slijedom navedenoga, nužno je očuvanje WTO kao međunarodne institucije jer su potencijalne koristi njenog djelovanja neupitne, pogotovo po pitanju rješavanja trgovinskih sporova i daljnje liberalizacije međunarodne trgovine. Međutim, da bi WTO opstao nužna je reforma i ubrzavanje zaključivanja Doha runde pregovora. Na taj način WTO i RTS-ovi mogu nastaviti koegzistirati bez ugrožavanja WTO-a te oba pravca liberalizacije međunarodne trgovine voditi većem svjetskom blagostanju.

5. Literatura

- [1] Adlung, R., Hamid, M. (2017). *Plurilateral trade agreements: An escape route for the WTO?* World Trade Organization, Staff Working Paper, No. ERSD-2017-03
- [2] Alemi, C. D., de Melo, J., Haas, A. R. N. (2016). Pursuing WTO accession: Advantages and disadvantages for South Sudan. *International Growth Centre, Policy Brief, July 2016*
- [3] Apaza Lanyi, P., Steinbach, A. (2017). Promoting Coherence between PTAs and the WTO through Systemic Integration. *European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, EUI Working Paper RSCAS 2017/17*
- [4] Baldwin, R. (2016). The World Trade Organization and the Future of Multilateralism. *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 30., No. 1., str. 95-116
- [5] Bhala, R., Kim, N. D. (2019) The WTO's Under-Capacity to Deal with Global Over-Capacity. *AJWH*, Vol. 14., No. 1., str. 1-32
- [6] Bilas, V., Franc, S. (2016). The effects of mega-regional trade agreements on the multilateral trading system. *Časopis za ekonomiju i tržišne komunikacije/ Economy and Market Communication Review*, Vol. 6., No. 2., str. 212-232
- [7] Boden, G. (2012). China's Accession to the WTO: Economic Benefits. *The Park Place Economist*, Vol. 20., No. 1., article 8
- [8] Bown, C. (2017). Mega-Regional Trade Agreements and the Future of the WTO. *Global Policy*, Vol. 8., No. 1., str. 107-112
- [9] Burfisher, M. E., Zahniser, S. (2003). Multilateralism and regionalism, dual strategies for trade reform. *Amber Waves*, Vol. 1., No. 4
- [10] Caporal, J., Gerstel, D. (2018). WTO Reform: The Beginning of the End or the End of the Beginning?. *Dostupno na: <https://www.csis.org/analysis/wto-reform-beginning-end-or-end-beginning>* *Pristup: (23-1-2020)*
- [11] Choi, B-Y. (2017). Preferential Trade Agreements of China, Japan and Korea: Towards Deeper Integration. *Korea Institute for International Economic Policy, Opinions*, No. 103
- [12] Frankel, J., Stein, E., Wei, S-J. (1993). Continental trading blocs: are they natural, or super-natural? *National Bureau of Economic Research, Working Paper No. 4588*
- [13] Grant, J. H., Marchant, M. (2016). Regionalism without Regions: the Economic Impacts of Cross-Regional Trade Agreements. *Selected Paper prepared for presentation at the 2016 Agricultural & Applied Economics Association Annual Meeting, Boston, MA, July 31- August 2*
- [14] Gupta, S. (2008). Changing Faces of International Trade: Multilateralism to Regionalism. *Journal of International Commercial Law and Technology*, Vol. 3., No. 4., str. 260-273
- [15] Irshad, M. S., Xin, Q., Ayaz, M., Ali, F. (2016). The Role of Charismatic World Trade Organization and the expansion of Free International Trade. *International Journal of Management Science and Business Administration*, Vol. 2., No. 3., str. 17-23

- [16] Joost Teunissen, J. (ed.) (1998). *Regional Integration and Multilateral Cooperation in the Global Economy*. The Hague: Forum on Debt and Development
- [17] Kahler, M. (2017). Regional Challenges to Global Governance. *Global Policy*, Vol. 8 No. 1., str. 97-100
- [18] Kohl, T., Brakman, S., Garretsen, H. (2013). Do Trade Agreements Stimulate International Trade Differently? Evidence from 296 Trade Agreements. *Center for Economic Studies and Ifo Institute, Working Paper*, No. 4243
- [19] Laget, E., Osnago, A., Rocha, N., Ruta, M. (2019). Deep Trade Agreements and Global Value Chains. European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, *EUI Working Paper RSCAS 2019*
- [20] Larch, M., Monteiro, J. A., Piermartini, R., Yotov, Y. V. (2019). On the Effects of GATT/WTO Membership on Trade: They are Positive and Large After All. *World Trade Organization, Staff Working Paper ERSD-2019-09*
- [21] Matthews, A. (2003). Regional Integration and Food Security in Developing Countries. Food and Agriculture Organization of the United Nations training materials for agricultural planning 45. Rim: FAO i WTO: Regionalism: friends or rivals? *Dostupno na: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/bey1_e.htm Pristup: (23-1-2020)*
- [22] Mattoo, A., Staiger, R. W. (2019). Trade wars: what do they mean? Why are they happening now? What are the costs? *National Bureau of Economic Research, Working Paper 25762*
- [23] McDougall, R. (2018). Regional Trade Agreement Dispute Settlement Mechanisms: Challenges and Options for Effective Dispute Resolution. *RIA Exchange, Issue paper*.
- [24] McKay, J., Armengol, M. O., Pineau, G. (2005). *Regional economic integration in a global framework*. European Central Bank.
- [25] Mohsin, H. Y. (2016). The Impact of China's Accession to the WTO on Tax and Customs Revenues. *International Journal of Economics and Finance*, Vol. 8., No. 2., str. 81-93
- [26] Panagariya, A. (2018). President Donald Trump's Trade War, Multilateralism at Risk. *Deepak and Neera Raj Center on Indian Economic Policies. Working Paper No. 2018-03*
- [27] [27] Petit, P. (2019). *Macroeconomic policy in developing countries: Questioning the new protectionist turn*. Dialogue of Civilizations Research Institute.
- [28] Pomfret, R. (2016). Multilateralism and Regionalism in the South Pacific: World Trade Organization and Regional Fora as Complementary Institutions for Trade Facilitation. *Asia and the Pacific Policy Studies*, Vol. 3., No. 3., str. 420-429
- [29] Rixen, T. (2010). Bilateralism or multilateralism? The political economy of avoiding international double taxation. *European Journal of International Relations*, Vol. 16., No. 4., str. 589-614
- [30] Rodrik, D. (2018). What Do Trade Agreements Really Do? *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 32., No. 2., str. 73-90

- [31] Saggi, K., Wong, W. F., Yildiz, H. M. (2018). Should the WTO require free trade agreements to eliminate internal tariffs? *Journal of International Economics*, *Dostupno na: https://e-tarjome.com/storage/panel/fileuploads/2019-08-29/1567063492_E13202-e-tarome.pdf* *Pristup: (23-1-2020)*
- [32] Stiglitz, J. E. (2017). The overselling of globalization. *Bus Econ*, No. 52., str. 129-137
- [33] Sutton, M. (2007). Free Trade Agreements, The World Trade Organization and Open Trade. *立命館国際研究*, Vol. 20., No. 1., str. 111-124
- [34] Tai, S. W., Wan Lee, J. (2009). Strategies of Regional Economic Integration and WTO Accession in Central Asia. *Eurasian Journal of Business and Economics*, Vol. 2., No. 3., str. 1-14
- [35] UNCTAD (2018). *Trade and Development Report 2018*. New York i Ženeva: UN.
- [36] Vitalis, V. (2015). Regional economic integration and multilateralism: The case of the ASEAN-Australia-New Zealand FTA and the Malaysia-New Zealand FTA, *ADB Working Paper, No. 523*, Asian Development Bank Institute (ADBI), Tokyo
- [37] Winters, L. A. (2015). The WTO and Regional Trading Agreements: Is it all over for Multilateralism? European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, *EUI Working Paper RSCAS 2015/94*
- [38] World Trade Organization (2018). *World Trade Report, The future of world trade: How digital technologies are transforming global commerce*. Ženeva: WTO.
- [39] World Trade Organization (2019). China's Proposal on WTO Reform, Communication from China. *Dostupno na: https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?CatalogueIdList=254127&CurrentCatalogueIdIndex=0* *Pristup: (23-1-2020)*
- [40] World Trade Organization (2019a) *World Trade Statistical Review 2019*.
- [41] World Trade Organization (2020). *Dostupno na: https://www.wto.org/english/thewto_e/history_e/history_e.htm* *Pristup: (23-1-2020)*
- [42] Yadav, S. (2016). World Trade Organization: Advantages and Disadvantages. *Dostupno na: <https://allsemestermбанotes.blogspot.com/2016/12/world-trade-organization-advantages-and.html>* *Pristup: (23-1-2020)*

Photo 006. Maceracija / Maceration